

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT I.

De

Præparantibus & digerentibus.

Vt clarius doctrina hæc pateat, repetendum ex methodo medendi est. 1. cacochymiam duo indicare, non sola alterantia, quæ ad frugem reducant eandem, sed & purgantia, quæ educant. 2. purgationem requiri tria: humores ad purgandum indicantes & aptos, vias liberas & naturam seu archeum excretioni illi præfidentem. Inde enim receptâ in scholis medicis sententiâ lenientia viis debentur, digestiua humoribus, purgantia ipsi naturæ stimulantæ ad evacuandum.

Dicuntur PRÆPARANTIA, quæcunque apparant & velut præparant humores, vt excerni possint, prodromi purgantium. *Dicuntur DIGESTIVA*, quasi *πεπασμὸν* præstantia humoribus crudis indispositis; non aliter ac digestionem chemicâ sulphura immatura corriguntur, & secretio vtilis ab inutili promouetur; non aliter ac digestiua chirurgis audiunt suppurationem promouentia, *Digestif*, i. e. *eyer-machend Sälblein*.

Sunt ergo præparantia seu digestiua, quæ alterando vitiofas humorum qualitates illas apparant & præparant educationi. Indicans primarium est cacochymia, seu humores vitiosi, tum in M. S. contenti, tum in primis viis scatentes, tum denique medio modo se habentes. Adeoque competunt morbis humoralibus, quorum minera & fomes non solum alterari, sed & evacuari desiderat. Laboret v. g. quis feбри intermittente tertianâ, vel quartanâ, in primis intimius hærente *μιασματε*, vt non solo purgante vel vomitorio expediri, multò minus præcipitantibus subigi possit, opus est præparantibus, quæ aptent peregrinam illam qualitatem humoris. Sic & in arthriticis, hypochon-

chondriacis, iſtericis, aliisque id valet. Neque etiam in infimo ventre tantum conſiſtentibus morbis debentur, ſed & in ſupremo & medio, licet paulò remorior & mediatè ibi magis agant, fomitem nihilominus generalem ſuſtinente infimo iſto. Quin nec hoc loco conſiſtentes humores æquè obſcundant medicamentis, incidendi & corrigendi, licet facilius tunc ſuccedat effectus, modò non fermentum glandulis meſentericis & inteſtinalibus altius inhæreat.

Teſtatur verò experientia id neceſſarium eſſe omninò, cum (1.) non promiſcuè profint purgantia vel exhibenda ſint. Accidit id non ſolùm empiricis, non ſolùm vulgò, ſed & medicis ipſis, vt generoſa quoque emetica & purgantia non tollant morbum, vel ſaltem non tam benè, imò toto die, vt non purgent omninò. Hinc quæ longo tempore ſunt congeſta, non tam promptè breui morâ expediri amant, vt τὸ per ἕκτατον purgare non ſolùm partitas vices notet medicamenti ſapè, verùm quoque partitas cum alterantibus, vt v. g. in hydrope conſultum eſt per aliquot dies vti præparantibus ſeu aperientibus, hinc purgante, hinc iterum illis, vt quod apertum & digeſtum aptumue ad exeundum redditum, educatur, quod verò educi omne non potuit, ulterius corrigatur & alteretur.

Teſtatur eadem (2.) non omnes humores æquè facilè purgari, alios eſſe viſcidos, alias fixos, acetofos, immorigeros & rebelles, vnde tanto magis archéo reſiſtunt. Qui ergò ſtimulo egent, monentur hoc ipſò, & tolluntur impedimenta, vt excuti queant; qui freno, alterari & ipſi quandoque geſtiunt. Hoc cum mirum videri poſſit, præparantia quoque eſſe incrassantia aliquando, tenendum eſt, innui aptitudinem præſtandam & reſpiciendam naturæ. Fieri enim non rarò poteſt, vt intempſtivo ſtimulo præbito non, οἷα δὲ καὶ ἀδίπεδα, educantur, nec cum εὐφορίᾳ hinc eveniat purgatio.

Non differunt præparantia ab alterantibus, ſed ſunt ipſiſſima illa, ſolùm modificata, quod alterent non tam abſolutè, vt actionem ſuam abſoluant ſolâ alteratione, quàm reſpectivè re-

lata

fata ad purgantia, quibus viam apparant. Hoc si nouerimus, clauem habebimus genuinam veræ doctrinæ & materiæ præparantium. Et patet hinc ex dictis, euacuantia & alterantia mutuas sibi præstare operas, & esse velut relata quædam medica, in morbis, vt non alteremus solum, nisi purgata fuerit materia morbifica, nec purgemus solum, citra præparantia & alterantia, euacuandam, seu quæ post purgationem eo adhuc eget, donec edometur.

Fundamentum & ratio agendi eorundem consistit in contrarietate. Vt enim quicumque humor non est aptus ad fluendum, ille neque aptus est ad purgandum; sic vt aptus fiat contrariis perficiendum est, quod exemplo specialium præparantium clarius erit. Neque ipsi chimici præparandi has regulas aspernantur, nisi quod vniuersalia præparantia in medium adduxerint, quibus tanquam breuiori methodo satisfieri indicationibus possit; cum contra ea Galenici in excessu ferè peccauerint, & seorsim quasi ab ipsis alterantibus præparantia stabilierint, quod medici superioribus sæculis apprime fecerunt, & hodiernum quoque faciunt nonnulli.

Et illa tamen ratio subministrat occasionem cogitandi nobis, an locum habere possit diuisio inter præparantia vniuersalia & particularia. Posuere, vt diximus, chimici tria vniuersalia digestiua, singula, si ortum spectes & basin, Tartarea; Ferum Glatum, cremorem seu crystallos Ferri & misturam simplicem. Contra ea insurgunt alii, assertum negantes, eo quod vt corporum constitutio & materia peccans variet in substantiâ & qualitibus, ita etiam diuersa requirat præparantia, Et in specie Ferum Glatum, adde nec reliqua conuenire siccis intemperiebus, cum ibi potius sit humectandum. Optimum fuerit nec hyperbolicis illis laudibus chimicorum moueri æquè, neque tamendimittere & negligere naturam rerum. Hinc vniuersalia digestiua asseruimus & concedimus dari latiori paulò sensu, quæ motui humorum promouendo conueniunt, quæ polychresta sunt, & maximè infimi ventris cruditatibus debita, aperiencia & in ordinem redigentia humores.

Particularia verò seu specifica audiunt, quæ huic illi visceri debentur, vt in affectibus soporosis, melancholiâ, vertigine, cephalica; in mensium obstructione martialia, (quæ ipsa quoque in suo modo vniuersalibus adnumerari possunt,) & vterina, in inappetentiâ, stomachica, in febribus intermittentibus bili detergendæ & alterandæ apta. Imò ex hypothese concessâ, præparantia esse alterantia, hoc ipsum liquet; siquidem & alterantia alia sunt communia, alia specifica.

Finis præparantium secundarius est vias simul respicere, vt primarius humores, adeoque duplex, vias & humores simul respicere. Optima hinc sunt deterfua, aperientia, vnde cum purgantibus præmittantur, etiam illud addi potest, esse eadem vel maioris vel minoris apparatus; maioris, quæ morbo auertendo, minoris, quæ purgando saltim debentur, citra morbi intuitum.

Cumque hoc præstent, facilè efficitur illa cum primis esse præparantia, quæ aperiendo humectant, & fluxiles reddunt humores, humida, aquea, diluentia. Ita v. g. præparantia febri-fuga diebus intermediis danda optima sunt infusa & tincturæ liquidæ, eamque solemus obseruare methodum, vt in tempus extra & ante paroxysmum curationem diuidamus, extra paroxysmum optima sunt dicta, repetendo etiam ipsa purgantia hinc, donec bilis satis fuerit domita. Idem & de mensium obstructione & aliis valet; considerari tamen etiam simul morbi & subiecta par est. In humidioribus, cachecticis, hydropicis, etiam sicciora conueniunt, non tamen sine vehiculo sufficienti; in sicciorebus humida.

Licet verò communiter duplicem hanc formam digestiuorum elegerint præctici, siruporum & aquarum, de quo verba *Halsfurti l. c.* sunt hæc: Exhibentur digestiuæ medicinæ duplici formâ, scilicet siruporum & aquarum, vnde & plura talia exempla hinc inde occurrunt; illud tamen non tam vniuersale vel perpetuum est, imò nec necessarium sed præstat efficaciora chimica simul miscere.

Vfus itaque præparantium est adiaphorus, seu indifferens,
modo

DE PRÆPARANTIBUS ET DIGERENTIBUS. 219

modò locum habent absolutè, modò necessaria sunt secundum quid, modò omitti possunt. Absolutè necessarius est in morbis lentis, chronicis, asthma, v. g. & febribus intermittentibus, maximè quartanis; non in febribus acutis & malignis. Non quod non alterandum sit in illâ notoriâ intemperie, sed quod non alteranda materia, quæ expurgari debet. Verbo, in intemperie cum materiâ, crudâ, indigestâ, sensu debito, expurgandâ.

Specialia præparantia, pro ratione humorum dividi solita, si attendamus, non alia quidem sunt quoad materiam, quàm hæcenus exposita, nominanda tamen quoad applicationem & usum specialius. Quoad bilem itaque vrut, quatenus crassitie & tenuitate peccat, sua quoque postulet remedia, modò incrassantia, modò attenuantia; ita tamen potissimum dicuntur bilem, seu cacochymiam biliosam præparare, quæ sulphur alcalinum eiusdem, adeoque acre, mobile, feruidum domant & fermentatiuum, vnde tam in quantitate, cui debentur cholagoga, quàm consistentiâ quoque eadem hinc melius corrigi potest.

Dicuntur illa & sunt ab effectu refrigerantia & temperantia, singula suo modulo agendi, aquea v. g. diluendo & humectando; acidula obtundendo, subamaricantia referendo & abstergendo; vnde potissimum huc spectant hepatica frigida, inprimis simul subadstringendo roborantia.

Conueniunt in quouis bilis dicto excessu, febribus intermittentibus & continuis seorsim, vt &, suo respectu, ictero, siti immodicâ, ardore ventriculi *φλογώτες*, guttâ rosaceâ, vigiliis, scabie & similibus.

Sin viscedine, glutinositate, tenacitate & concretionem chyli serumve peccet, huic vitio debentur fluxilitatem ipsis foenerantia, aperientia falsa, aquea, incidentia acida, amara, acria, aromatica, mixta, & concretionem impediencia; vtrobiq; respiciendo simul ad prædominium salis adiuncti acidi vel falsi. Profunt in cachexiâ, cruditatibus, febribus quotidianis, epilepsiâ, catarrhis, asthma, lue venereâ, fluore albo.

E e z

Sin

Sin denique acidum fixum, ponticum, acerbum & austerrum, vel cum bile confermentatum corrigendum sit, præstant id acido, quieti & fixitati contraria, v. g. inuertentia volatilia, quæ sale volatili aromatico vel vrinoso pollent, vt antiscorbutica; Deinde & saturantia fixa, imprimis martialia. Tertiò aperientia splenetica & hepatica alia, cum primis aquea, humores adustos diluentia, salina, aliaque.

Profunt hæc in affectu hypochondriaco, scorbutico, obstructionibus, deliriis, maniâ, melancholiâ simplici & hypochondriacâ, cancro, elephantiasi, scabie siccâ, ferinâ & eius farinæ reliquis.

Communia biliosis *ὀπραμδν* patientibus & acidis melancholicis præsidia sunt opiata, & acrimoniam pro re natâ refrenantia alia.

Quod serum spectat, verum quidem est, educi purgantibus posse solâ quantitate peccans, id ipsum tamen potissimum valet de infimo ventre & cæteris paribus; habet verò itidem exceptionem, in specie in affectibus pectoris. Si serum peccans tussim catarrhosque excitet, non facile purgans dare solemus, prius, quàm cocta & maturata probè fuerit materia. Par ratio est affectuum oculorum, ophthalmiæ, imminētis suffusionis & similia.

LIBRI II. SECTIO II. CAPVT I.

De

Lenientibus.

LENIENTIA dicuntur tum ratione actionis, lenis, blandæ & suauiis, tum quoque partis, nempe alui, quæ aluum leniter expediunt, quam in omni morbo apertam esse conuenit; vnde cum huic fini optimè prospiciant, & primas vias sine molestiâ, sine turbatione, liberent, insignissimum habent vsum.

Et